

ISDA MASTER SHARTNOMASI

Nazarova Mohlaroyim To'lqin qizi

Toshkent davlat yuridik universteti

Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik

Annotatsiya: *o'zbek tilida: Ushbu maqolada hozirgi kunda xalqaro huquqda dolzarb hisoblangan shartnomaning tahlili, unga bog'liq bo'lgan jarayonlar, shuningdek unga oid hujjatlar yoritib o'tilgan.*

Kalit so'zlar: *o'zbek tilida: xalqaro huquq, ISDA, bosh kelishuv, xalqaro shartnoma, derivativlar.*

Annotatsiya: *ingliz tilida: through this article, the analysis of the agreement considered relevant in international law, the processes related to it, as well as the related documents are considered.*

Kalit so'zlar: *ingliz tilida: international law, ISDA, general agreement, international contract, derivatives.*

Annotatsiya: *rus tilida: В данной статье проводится анализ договора, который в настоящее время считается актуальным в международном праве. на сегодняшний день, процессы, связанные с ним, а также связанные с ним документы.*

Kalit so'zlar: *rus tilida: международное право, ISDA, генеральное соглашение, международный договор, деривативы*

Barcha davrlar mobaynida xalqaro huquq butun dunyo davlatlari tomonidan tan olingan hamda e'tirof etilgan nufuzli yuridik tizimdir. Maskur tizimda o'z o'rniga ega bo'lgan tushuncha bu xalqaro shartnomadir, bilinganidek xalqaro shartnoma xalqaro miqyosda tashkil etilib, uning subyektlari ham xalqaro hisoblanadi. Bunga misol tariqasida davlatlar va xalqaro huquqning boshqa sub'ektlarni aytishimiz mumkin. Shartnomalar turli xil shakl va uslublarni o'z ichiga qamrab oladi, ammo ularning barchasi xalqaro odatiy huquqning bir qismi bo'lgan shartnomalar qonuni bilan tartibga solinadi. Shartnoma, xalqaro munosabatlarning odatiy vositasidir. Bugungi kunda xalqaro shartnomalar soni minglab, hatto millionlab topilib hozir quyida ulardan biri hisoblangan ISDA master shartnomasi haqida fikr yuritamiz. ISDA Master shartnomasi bu retseptsiz derivativ operatsiyalarni boshqarish uchun muntazam ravishda ishlatiladigan standart hujjatdir. (Derevativ- bazaviy aktivga nisbatan huquqlarga ega bo'laridilar yoki ba'zi harakatlarni amalga oshirish majburiyatini oladilar. Ba'zviy aktiv qimmatli qog'oz, indekslar, foizlar, kredit reytingi, xomashyo, valyuta, tovar,

qimmatbaho metallar ko'rinishida bo'lishi mumkin.) Xalqaro svoplar va derivativlar assotsiatsiyasi tomonidan nashr etilgan ISDA Master shartnomasi xalqaro miqyosda birjadan tashqari derivativlar operatsiyalari uchun eng ko'p ishlatiladigan master xizmat shartnomasidir . (ISDA- international swap and derivatives) Bu OTC hosilalarini to'liq va moslashuvchan hujjatlashtirishga imkon berish uchun mo'ljallangan hujjatlar doirasining bir qismidir. Bunda ikki tomon, odatda derivativlar sotuvchisi va kontragent o'rtasidagi derivativ bitimiga qo'llaniladigan shartlarni belgilaydi.

ISDA Master shartnomasining o'zi standartdir, asosiy shartnoma o'z tarkibiga jadval, tasdiqlar, ta'rif bukletlari va kreditni qo'llab quvatlash hujjatlarini o'z ichiga oladi.

Bosh kelishuv (Bosh kelishuv bu ISDA hujjatlarining qolgan tuzilishidan tarkib topgan markaziy hujjat.) -bu tomonlar o'rtasida tuzilgan barcha bitimlarga taalluqli standart shartlarni belgilaydigan ikki tomon o'rtasida kelishilgan hujjat sifatida hizmat qiladi. Har safar bitim tuzilganda, asosiy shartnoma shartlari avtomatik ravishda amal qiladi va ularni qayta muhokama qilishga ehtiyoj sezilmaydi. Oldindan chop etilgan asosiy bitim hech qachon tomonlarning ismlarini kiritishdan tashqari o'zgartirilmaydi, lekin jadval yordamida master bitimga, saylovlar, master bitimga qo'shimchalar va o'zgartirishlarni o'z ichiga olgan hujjatga moslashtiriladi. Garchi u ko'pincha banklar va moliya institutlari uchun vosita sifatida qaralsa-da, bosh kelishuv turli xil kontragentlar tomonidan keng qo'llaniladi.

ISDA shartnomasining ko'plab afzalliklari mavjuda bo'lib, ulardan biri bu shaffoflikni oshirishdir. Shungdek, bosh kelishuv ancha uzoq davom etishi va muzokaralar jarayoni og'ir bo'lishi qaramasdan asosiy shartnoma imzolanganidan so'ng, tomonlar o'rtasidagi kelajakdagi bitimlar hujjatlari bitimning moddiy shartlarini qisqacha tasdiqlaguncha qisqartirishga imkon beradi. Bundan tashqari bosh kelishuv uning shartlarini belgilaydigan keng manbalarni taqdim etish va shartnomaning maqsadini tushuntirish orqali nizolarni kamaytirishga yordam beradi, shu bilan nizolarning boshlanishiga yo'l qo'ymaydi, shuningdek standart shartnoma shartlarini talqin qilish uchun neytral manbani taqdim etadi. ISDA shartnomasining tarixiga nazar tashlaydigan bo'lsak, maskur shartnoma ham yaqin o'tmishda yuzaga kelgan bo'lib, uning dastlabki holatlar ISDA tomonidan 1985 yilda kiritilgan va 1986 yilda yangilangan. Dastlabki shaklida u standart ta'riflar, vakolatxonalar va kafolatlar, sukut bo'yicha hodisalar va himoya vositalaridan iborat bo'lgan. 1987 yilda ISDA uchta hujjat ishlab chiqardi: (i) AQSh dollari foiz stavkalari va valyuta svoplari uchun standart shakldagi master bitim; (ii) ko'p valyutali foiz stavkalari va valyuta svoplari uchun

standart shakldagi master bitim (birgalikda "1987 yil ISDA Master shartnomasi" nomi bilan tanilgan); va (iii) AQSh dollari bo'yicha foiz stavkasi va valyuta ta'riflaridir.

Magistr shartnomasi 2002 yilda yana yangilandi (2002 yil nomi bilan tanilgan ISDA Master shartnomasi). 1992 yilgi shartnomani yangilash harakati 1990-yillarning oxirlarida global moliyaviy bozorlarga ta'sir ko'rsatgan inqirozlar ketma-ketligidan kelib chiqqan. Bu voqealar, shu jumladan Gonkong broker-dileri peregrine Investments Holdings va 1998 yilgi Rossiya moliyaviy inqirozini tugatish, ISDA hujjatlarini ilgari ko'rilmagan darajada sinovdan o'tkazdi. ISDA hujjatlari ushbu sinovga bardosh bergan bo'lsa-da, ISDA ushbu voqealardan qanday saboq olish mumkinligini bilish uchun hujjatlarini strategik ko'rib chiqishga qaror qildi. Ushbu sharh o'z vaqtida 1992 yilgi kelishuvni to'liq miqyosda yangilashga olib keldi va bu 2002 yilgi kelishuv bilan yakunlandi.

Endi shartnoma arxetekturasiga to'xtaladigan bo'lsak, hujjat arxitekturasida-jadval bilan birgalikda bosh kelishuv tomonlar o'rtasidagi bitimlarning xatarlarini to'g'ri taqsimlash uchun zarur bo'lgan barcha umumiy shartlarni belgilaydi, ammo ma'lum bir bitimga xos bo'lgan tijorat shartlarini o'z ichiga olmaydi. Master shartnomasi bir marta amalga oshirilgan so'ng, uni qayta amalga oshirish uchun tomonlar master shartnomada mavjud asosiy shartlarini qayta yozma tasdiqlash yetrali bo'ladi.

Asosiy kelishuvning ikkita versiyasi mavjud, birinchi turi yurisdiksiyada joylashgan, faqat bitta valyutada tranzaksiya qilayotgan tomonlar o'rtasidagi bitimlar uchun mahalliy versiya va tomonlar turli valyutalarda tranzaksiyalar olib borishda turli yurisdiksiyalarda joylashganida foydalanish uchun ko'p valyutali versiyalaridir. Multivalyuta versiyasiga kiritilgan, ammo mahalliy valyuta versiyasida bo'lmagan qoidalar soliqlar, to'lov valyutasi, operatsiyalarni amalga oshirish uchun bir nechta idoralardan foydalanish va jarayonga xizmat ko'rsatish uchun agentni belgilash kabi masalalar talab etiladi.

ISDA shartnomasini tugatish.

Belgilangan qoidalar kreditorga kontragentning bankrotligidan ma'lum darajada yengillikni taqdim etsa-da, majburiyatlarning to'lanishiga va qarzdorligiga ruxsat berish orqali, bu kelajakdagi lavozimlarga ta'sir qilishdan xalos bo'lishni ta'minlamaydi. Ushbu muammoni tan olgan holda, asosiy shartnomada kreditor tomonga kontragentning bankrotligi yoki Bosh shartnoma (tezlashtirish) bo'yicha boshqa defolt bilan operatsiyalarni tugatish va tugatishga ruxsat beruvchi qoidalar taqdim etishi mumkin.

Master shartnoma tomonlar va undagi barcha bitimlar belgilangan voqealar yuzaga kelganda bekor qilinishi mumkin bo'lgan ikki holatlar mavjud. Birinchisi, sukut bo'yicha hodisaning paydo bo'lishi, bu tomonga Bosh shartnomani bekor qilishga va ggar boshqa tomonga sukut hodisasi ta'sir qilsa, barcha operatsiyalarni tugatishga imkon beradi. Aksincha, ba'zi vaziyatlarda tugatish hodisalari har ikkala tomonga ham ta'sir qilishi mumkin, odatda bunday holatlar uchinchi shaxslarning harakatlari natijasida yuzaga keladi va imtiyozli davr bekor bo'ladi va Master shartnomasi tugatilishi mumkin.

MANBALAR:

1. ^ "ISDA Master shartnomasida kelishilgan umumiy qoidalar: 8-qism/DDL | .
2. ^ "Dunyodagi eng elita (va maxfiy) savdogarlar klubi ichida".